

ברמת הצוות | מיפוי ותכנון קפדני של תוכנית הלימודים

א. מיפוי נתונים

רקע

מיפוי הוא תהליך של גילוי המסייע לקידום הישגי התלמידים ולהשבחת תהליכי ההוראה, וזאת מכיוון שהוא מספק נתונים מבוססי ממצאים ולא "תחושות בטן" של ה"בעיה הכיתתית" ומאפשר הצבת יעדים קונקרטיים לשיפור. מיפוי טוב יכוון את המורה וישפיע על אופן תכנון השיעורים, על דרך ההוראה ועל התכנים והלמידה של התלמידים השונים בכיתה. איסוף מתמיד ודינמי של הנתונים יאפשר להפוך את המידע לידע ולפתח את הזירות והדרכים לשיפור רמת התפקוד של הכיתה כולה ושל כל תלמיד ותלמיד בתוכה.

בפרק זה נתייחס למיפוי הישגים שנעשה ברמה הצוותית. בפרק הבא נתייחס למיפוי כיתתי הוליסטי יותר, שבעזרתו ניתן לקבל תמונת מצב גם לגבי גורמים המשפיעים על התפקוד הכיתתי.

חשיבות

1. המיפוי מסייע לנו לקבל תמונה מפורטת ומדויקת של הפערים והבעיות, של החוזקות והחולשות ברמות השונות. תמונה זו היא תנאי לחשיבה, להערכה ולקבלת החלטות מושכלת.
2. המיפוי מאפשר עריכת שיח פדגוגי איכותי, מבוסס נתונים ועדויות.
3. המיפוי מזמן לכל השותפים בתהליך התבוננות ישירה על תמונת המצב והוא מאפשר להציג שאלות ולתת פרשנויות מזוויות שונות.

בבתי ספר קטנים כגדולים משימת המיפוי בכלל והמיפוי ההוליסטי בפרט, היא אתגר מורכב במיוחד ומורים נמנעים לעיתים מביצוע מיפויים, וזאת בשל שתי סיבות מרכזיות: **ראשית**, נדרש זמן רב לאיסוף הנתונים ולניתוחם. **שנית**, חלק מהמורים חסר מיומנות לקריאת מיפויים מיטבית. יש לשים לב שהמיפוי הוא אמצעי בלבד להשגת תמונת מצב ולקבלת החלטות והוא אינו העיקר!

בערוץ התערבות זה נדרש המדריך למגוון משימות, כגון אלו:

- בירור מטרת המיפוי, ל"ז ותדירות המיפוי, סוג הנתונים שרוצים לקבל והשימוש בהם
- קביעת סוג המיפוי (על-פי שאלות, על-פי מיומנויות, על-פי הישגים)
- ביצוע המיפוי ואיסוף הנתונים
- בניית תוכנית התערבות בעקבות מיפוי ברמות השונות, פרט, כיתה, בית ספר
- בקרה ומעקב אחר התקדמות המיפוי ואחר שימוש חוזר במיפוי

שלבים בתכנון ובביצוע של מיפוי, הערכה ובקרה של הישגי הלומדים

שימושים אפשריים בעבודת המדריך:

השלב הראשון - חשיפת המורים למיפויים שונים (ע"פ הישגים, ע"פ מיומנויות ועוד) שבאמצעותם יוכלו לברר את המהות של כל מיפוי, את המיומנות הנדרשת להכנתו ואת האתגרים שבהכנתו (תרגול בקבוצה).

השלב השני - עיבוד וניתוח של הנתונים בהתאם לשאלות המנחות שלהלן:

- אילו דברים חידד עבורך כלי המיפוי?
- לאילו מן הכלים או מן ההמלצות התחברת במיוחד ואתה מתכוון ליישם כבר במהלך עבודתך? מדוע?
- חשוב על המבחן הבא של תלמידים בכיתתך. איזה מיפוי יכול לסייע לך לחדד דברים בנוגע לתלמידים בכיתתך?
- איזה מיפוי יכול לסייע לצוות לקבל מידע והחלטות מושכלות לצורך תהליך השיפור?

כלים למדריך

✓ כלי לתכנון תוכנית התערבות.

✓ כלי למיפוי מבחן על-פי התפלגות ציונים (כלים נוספים באוגדן כיוונים).

תכנון תוכנית התערבות בעקבות מבחן ברמת בית הספר, הכיתה והפרט

כיתה: _____ שם המורה: _____ תאריך: _____ מספר תלמידים בכיתה: _____

מספר תלמידים בכיתה	מספר תלמידים שנבחנו	מספר נכשלים (במספר ובאחוזים)	ממוצע כיתתי	רמת הישגים נמוכה באחוזים	רמת הישגים בינונית-נמוכה	רמת הישגים בינונית-גבוהה	רמת הישגים גבוהה	תלמידים מתקשים	תלמידים מצטיינים
				64-0	77-56	86-78	100-87		

טיפול ברמת בית ספר (מחוץ לכיתה):

שמות התלמידים	מוקדי קושי (מושגים, נושאים ומיומנויות שנדרש לתרגל)	דרכי עבודה / מענים	מועד לבדיקת ל"ז	אחריות לביצוע ולמעקב

טיפול ברמת כיתה:

שמות התלמידים	מוקדי קושי (מושגים, נושאים ומיומנויות שנדרש לתרגל)	דרכי עבודה / הוראה / מענים	מועד לבדיקת ל"ז	אחריות לביצוע ולמעקב

טיפול ברמת הפרט:

שמות התלמידים	מוקדי קושי (מושגים, נושאים ומיומנויות שנדרש לתרגל)	דרכי עבודה / מענים	מועד לבדיקת ל"ז	אחריות לביצוע ולמעקב

כלי למיפוי מבחן על-פי התפלגות ציונים

הוראה המושתתת על מיפוי נתונים ותכנון קפדני של ההוראה

תכנון ההוראה

התפלגות ציונים		התפלגות ציונים											
מעינים (תגבורים, שעות פרטניות, חונכות) / מאוניות ועוד)	שמות תלמידים נכשלים וחסרי בחינה	רמת הישגים גבוהה 100-87	רמת הישגים בינונית-גבוהה 86-78	רמת הישגים בינונית-נמוכה 77-56	רמת הישגים נמוכה באחוזים 64-0	מספר עובדים (בציון לפחות) 60	באחוזים ממספר התלמידים בכיתה שנבחנו	מספר נכשלים (ציון נמוך מ-60) בכיתה וחסרי בחינה	ממוצע כיתתי	מספר תלמידים נבחים	מספר תלמידים / בקבוצה / כיתה	שם המורה	כיתות / קבוצות לימוד
													ס"ח"כ שכבתי

שם הממקצוע : שם הרכז : שכבה : סוג המבחן: (מבחן מנהלית / מבחן מפמ"ר / מיצ"ב פינתי / מבחן פילוח)
 תאריך: רבעון / מחצית / שלישי: _____

ב. תכנון ויישום קפדני של תוכנית הלימודים

רקע

בתהליך ההדרכה הבית ספרי אנו מלווים לעיתים צוותים שאינם מתפנים לתכנון תוכנית לימודים מותאמת לצורכי התלמידים, או צוותים שאינם מיישמים באופן קפדני את התוכנית שבנו. **היעדר תכנון או יישום קפדניים של תוכנית הלימודים** מביא לכך שמתגלים **חסכים ברמת הידע והמיומנויות שהתלמידים רוכשים**, דבר המשפיע באופן ישיר על הישגיהם.

חשיבות

המחקר (Williams, Kirst, Haertel et al. 2005) מצביע על כך שבתי ספר הנותנים מענה לאוכלוסיות מרקע חברתי-כלכלי נמוך, ואשר הצליחו להוביל את תלמידיהם להישגים גבוהים, **ניטרו באופן רציף את נתוני התלמידים ויישמו את תוכנית הלימודים באופן עקבי וקפדני**. נמצא כי בבתי ספר אלו המורים והמנהלים כאחד דיווחו כי יש להם תוכניות לימודים המעוגנות בלוחות זמנים ובסטנדרטים ארציים, וכי הם בחנו בקפדנות את ההתקדמות של בית ספרם ביישום התוכנית לאורך השנה.

שלבים בבנייה והערכה של תוכנית לימודים צוותית

שלב א' - תכנון הלימודים: יעדי התוכנית, קביעת המטרות וקהל היעד

1. **מבוא** - נרשום את יעדי התוכנית ואת מטרותיה, נציין את מאפייני האוכלוסייה/מגזר שבעבורה/ו ניתן המענה ואת שכבות הגיל שלהן מיועדת התוכנית.
2. **קביעת מטרות**-העל והיעדים של התוכנית לשנת הלימודים הנוכחית.

שלב ב' - קביעת העקרונות הפדגוגיים והתבחינים של התוכנית

1. **גיבוש העקרונות הפדגוגיים של תוכנית הלימודים**: הנחות יסוד פדגוגיות של תחום הדעת, כגון (ספירליות, לינאריות, רצף כרונולוגי), תוצרים, היבטים של פדגוגיה מתוקשבת, רלוונטיות ועוד.
2. **פירוט של המאפיינים הבאים**: שכבת הגיל, נושאים, תכנים, מושגים, הקצאת השעות, הל"ז, מיומנויות, דרכי הוראה, דרכי הערכה ופירוט תוצרים.

שלב ג' - יישום תוכנית הלימודים בפועל, תוך מעקב ובקרה

1. **קביעת מנגנונים למעקב ולבקרה** אחר יישום התוכנית ובחינת הספקים והטמעתם.
2. **מיפוי וזיהוי נושאים/מושגים/מיומנויות** שלא נרכשו בצורה טובה ובניית תוכנית התערבות.

שלב ד' - עיבוד וניתוח הנתונים, הסקת מסקנות והמלצות אופרטיביות

1. בחינה של נושאים או מיומנויות שצריך לשוב ולתרגל בכיתה? עם תלמיד או קבוצה?
2. **החלטה** - באילו דרכים נקדם את רכישת הנושאים/מיומנויות? באמצעות מתן שעות פרטניות, חזרה על נושא, מבחן חוזר, שיח אישי עם תלמידים, תגבורים וכיוצא באלו.

שלב ה' - בניית תוכנית התערבות

בתום התהליך יש ליצור תוכנית התערבות בעקבות המיפוי ולנהל תהליכי בקרה ומעקב על הביצוע.

בערוץ התערבות זה נדרש המדריך למגוון משימות, כגון אלו:

- סיוע לצוות בבניית תוכנית לימודים, הכוללת מרכיבים של תכנון זמן, פיתוח מיומנויות ופירוט דרכי הוראה-למידה-הערכה.

- מעקב ובקרה אחר יישום התוכנית ועדכונה במהלך השנה - "תוכנית נושמת"

- איסוף נתוני הערכה וזיהוי צרכים בעקבות מיפוי

- מתן מענה אד-הוק לצורכי המקצוע שעולים במהלך ההוראה ברמות השונות (מקצוע, שכבה, כיתה, תלמיד)

שימושים אפשריים בעבודת המדריך:

השלב הראשון: נתחו עם הצוות את תוכנית הלימודים הצוותית הקיימת. דונו עם המשתתפים על הנושאים הבאים:

- מטרת התוכנית
- עדכון התוכנית
- תרומת חברי הצוות לבנייתה
- עד כמה היא מיושמת הלכה למעשה ועד כמה קיים פער בין התכנון והביצוע בפועל?
- האם התוכנית היא תוכנית "נושמת" או "תוכנית מגירה"?

השלב השני: לאחר השיתוף בקשו מכל מורה לחשוב על שתי סיבות מרכזיות שמפריעות לצוות ליישם את התוכנית בצורה קפדנית, דונו עם המורים על הסיבות הללו, על דרכי התמודדות האפשריות ועל החשיבות ביישום קפדני של תוכנית הלימודים.

השלב השלישי: אפשרו לבחור שני נושאי ליבה מתוך תוכנית הלימודים ולנתח אותם מבחינת תכנים, מושגים, מיומנויות.

השלב הרביעי: הכינו יחדיו חומרים הנדרשים לתכנון יחידת הוראה (מערכי שיעור, מבחנים, עבודות, פעילויות וכו'), ו/או בצעו חלוקת עבודה של יחידות ההוראה בקרב חברי הצוות, כך שכל חבר צוות יתרום לבניית התכנים.

העלו את השאלות הבאות:

- ❓ כיצד אתם רואים את תוכנית הלימודים בעקבות פעילות זו?
- ❓ כיצד עבודה משותפת על תוכנית הלימודים תתרום לעבודת הצוות?
- ❓ כיצד הדבר יתרום לעבודתכם מול התלמידים?

כלים למדריך

- ✓ כלי לתכנון תוכנית לימודים בתחום הדעת
- ✓ תיכנון שבועי-תיכנונית

כלי לתכנון תוכנית לימודים במחום הדעת

הגדרת יעדי התוכנית

המאפיינים של האוכלוסייה/שכבת גיל שלה תיוועדת התוכנית

העקרונות הפדגוגיים של התוכנית: הנחות יסוד/עקרונות פדגוגיים של מחום הדעת (למידה ליניארית, רצף, למידה כרונולוגית ועוד)

היבטים של פדגוגיה מתוקשבת

דרכי הערכה (מבדקים, מבחנים ותוצרים)	דרכי הוראה- למידה	חומרי למידה	הקצאת שעות ול"ז	מיומנויות	מושגים	נושאי לימוד/תכנים	שכבה/כיתה

טבלת תכנון שבועי - תיכנונית

טבלת תענינים/פיצול/תגבור/פרטני:

יש לכתוב ביום ובשעה הרלוונטיים את שם המורה, שם המקצוע ושמות התלמידים שישתתפו בשיעור
תאריך: _____ שם המורה: _____ כיתה: _____

שעות	ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי
1						
2						
3						
4						
5						
6						

תוכנית עבודה לקבוצת תגבור/פיצול/פרטני

ל"ז תאריך	נושא השיעור	מטרות השיעור	חומרי הלמידה כולל הטבעת קישורים וקבצים גם מתוך ת"ל <u>מקוון</u>	תיאור הפעילויות הדידקטיות תיאור כללי של פעילות פתיחה, גוף וסיום שיעור	קבוצות הוראה דיפרנציאליות				
					שמות התלמידים שמתו 1 קב"1	שמות התלמידים שמתו 2 קב"2	מיומנות ופעילות דידקטיות קב"1	שמות התלמידים שמתו 2 קב"2	מיומנות ופעילות דידקטיות קב"2